

Nastanak i značajke arapske pasmine konja

Almohammad, Ali

Undergraduate thesis / Završni rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj:

**Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Agrobiotechnical Sciences Osijek /
Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Fakultet agrobiotehničkih znanosti Osijek**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:151:718352>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-09-26**

Sveučilište Josipa Jurja
Strossmayera u Osijeku

**Fakultet
agrobiotehničkih
znanosti Osijek**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Faculty of Agrobiotechnical
Sciences Osijek - Repository of the Faculty of
Agrobiotechnical Sciences Osijek](#)

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
FAKULTET AGROBIOTEHNIČKIH ZNANOSTI OSIJEK

Ali Almohammad

Preddiplomski sveučilišni studij

Smjer Bilinogojstvo

Nastanak i značajke arapske pasmine konja

Završni rad

Osijek, 2022.

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
FAKULTET AGROBIOTEHNIČKIH ZNANOSTI OSIJEK

Ali Almohammad

Preddiplomski sveučilišni studij

Smjer Bilinogojstvo

Nastanak i značajke arapske pasmine konja

Završni rad

Povjerenstvo za ocjenu završnog rada:

1. Mirna Gavran, mag.ing.agr., mentor
2. prof.dr.sc. Vesna Gantner, član
3. izv.prof.dr.sc. Ranko Gantner, član

Osijek, 2022.

TEMELJNA DOKUMENTACIJSKA KARTICA

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku
Fakultet agrobiotehničkih znanosti Osijek
Preddiplomski sveučilišni studij, smjer Bilinogojstvo

Završni rad

Ali Almohammad

Nastanak i značajke arapske pasmine konja

Sažetak:

Arapska pasmina konja s Arapskog poluotoka rasprostranila se po cijelom svijetu. Već stoljećima je poznata po svojim velikim rezervama snage i sposobnosti podnošenja teških uvjeta. Arapski konji su konji pustinjskih beduina te o njima i njihovim počecima postoje brojne priče i legende. Zbog svog lijepog i plemenitog izgleda i mnogih privlačnih karakteristika, ova pasmina očuvana je i danas. Poznati su po svojoj snazi, brzini i izdržljivosti, idealni su za galopske utrke i daljinsko jahanje (endurance). Izuzev raznih natjecanja i utrka, služe i kao oplemenjivači raznih pasmina u svijetu. Sa svojim karakterističnim oblikom glave i visokim držanjem repa, to je jedna od najlakše prepoznatljivih pasmina u svijetu i jedina istinski čistokrvna pasmina te pripada u deset najomiljenijih pasmina na svijetu.

Glavne riječi: arapski konj, legende, nastanak, značajke, daljinsko jahanje

22 stranice, 4 tablice, 9 slika, 24 literaturna navoda

Završni rad je pohranjen u Knjižnici Fakulteta agrobiotehničkih znanosti Osijek i u digitalnom repozitoriju završnih i diplomskih radova Fakulteta agrobiotehničkih znanosti Osijek

BASIC DOCUMENTATION CARD

Josip Juraj Strossmayer University of Osijek
Faculty of Agrobiotechnical Sciences Osijek
Undergraduate university study Agriculture, course Plant production

Final work

Ali Almohammad

Origin and characteristics of the Arabian horse breed

Summary:

The Arabian horse breed from the Arabian Peninsula spread all over the world. It has been known for centuries for its large reserves of strength and ability to withstand difficult conditions. Arabian horses are desert Bedouin horses, and there are numerous stories and legends about them and their origins. Due to its beautiful and noble appearance and many attractive characteristics, this breed has been preserved even today. They are known for their strength, speed and endurance, they are ideal for galloping races and long-distance riding (endurance). Apart from various competitions and races, they also serve as breeders of various breeds in the world. With its characteristic head shape and high tail position, it is one of the most easily recognizable breeds in the world and the only truly purebred breed, and belongs to the ten most loved breeds in the world.

Keywords: Arabian horse, legends, origin, characteristics, endurance

22 pages, 4 tables, 9 figures, 24 references

Final work is archived in Library of Faculty of Agrobiotechnical Sciences Osijek and in digital repository of Faculty of Agrobiotechnical Sciences Osijek

SADRŽAJ

1. UVOD.....	1
2. NASTANAK PASMINE.....	2
2.1. Legende i priče o arapskim konjima i njihovom nastanku.....	3
3. IZGLED I KARAKTERISTIKE ARAPSKOG KONJA.....	10
4. TIPOVI ARAPSKOG KONJA.....	12
4.1. Egipatski arapski konj.....	12
4.2. Shagya arapski konj.....	13
4.3. Poljski arapski konj.....	14
4.4. Anglo-Arap.....	14
5. RAŠIRENOST PASMINE U SVIJETU I UPORABA.....	16
6. BROJNO STANJE ARAPSKO PASMINE U HRVATSKOJ.....	17
7. ZAKLJUČAK.....	20
8. LITERATURA.....	21

1. UVOD

Na Arapskom poluotoku nastala je pasmina konja arapski konj. Reputacija lijepih, inteligentnih, hrabrih i odanih konja oduvijek prati arapske konje. Karakteristični oblik glave te visoko nasadeći rep čine arapskog konja jednom od najjednostavnije prepoznatljivih pasmina. Arheološki dokazi koji datiraju od prije 4500 godina pokazuju da je ovo jedna od najstarijih pasmina konja te ujedno i jedina istinski čistokrvna pasmina. Ova pasmina se tijekom godina proširila po cijelom svijetu, a tome su najviše doprinijeli ratovi i razvoj trgovine, kao i križanje s drugim pasminama radi poboljšavanja određenih osobina poput brzine, profinjenosti, izdržljivosti, snažnih kostiju. Kad je riječ o uporabi, arapski konj je veoma svestran; dominira u disciplini daljinskog jahanja, a natječe se i u ostalim konjičkim aktivnostima. Pripada u deset najomiljenijih pasmina konja na svijetu, a osim na Bliskom istoku, nalazimo ih u SAD-u, Kanadi, Velikoj Britaniji, Australiji, Europi, Južnoj Americi (posebno Brazil). Cilj završnog rada je opisati nastanak arapske pasmine konje, opisati glavne karakteristike, eksterijer i interijer.

2. NASTANAK PASMINE

Arapski konji oduvijek imaju reputaciju inteligentnih, lijepih, hrabrih, romantičnih i odanih konja (Čačić, 2005.). Pasmina je nastala sustavnim radom arapskih uzgajivača te se smatra prvom uzgojnom pasminom. Naziv je dobio po arapskim zemljama gdje se uzgaja od davnih vremena. Nije postojao specifični originalni oblik arapskog konja. Ivanković (2004.) navodi da arapski punokrvnjak predstavlja jednu od najprofinjenijih pasmina u svijetu koja je inkorporirana u rodoslovlja mnogobrojnih sadašnjih pasmina konja, najčešće toplokrvnih pasmina i to preko engleskog punokrvnjaka. Smatra se da je prije 4500 godina počelo oblikovanje arapskog punokrvnjaka na arapskom poluotoku. Bliski Istok smatra se pradomovinom ove pasmine, točnije područja današnje Saudijske Arabije, Egipta i Jemena, a najčešće se povezuje s visoravni Neđed koja se nalazi u zapadnom dijelu Saudijske Arabije. Pretpostavka je da je arapski punokrvnjak direktan potomak tarpana, a sovjetski stručnjak Witt tvrdi da su na njegovo uobličavanje golem učinak imali konji iz srednje Azije i Irana, u tipu turkmenskih konja, koji su migrirali u Arabiju i na čijem je temelju u uvjetima sušne klime i oskudnog raslinja stvoren arapski punokrvnjak (Ogrizek i Hrasnica, 1952.; Ivanković, 2004.). Velika pozornost posvećivala se porijeklu tijekom uzgojnog rada na arapskom punokrvnjaku. Obzirom da kod Arapa nisu postojali pisani dokumenti o porijeklu određenih konja, uvriježen način prijenosa informacija s generacije na generaciju bila je autentična usmena predaja te se nikad nisu govorile neistine ili zatajivale istine (Grković, 1932.; Ivanković, 2004.). Postoje tri glavne linije koje su prevladavale stoljetnim uzgojem: Kuhaylan (čvršći tip), Saqlawi (profinjeniji tip) i Muniqi (tip osobite brzine) (Ivanković, 2004.; Žiga i sur., 2008.). Čak i današnji punokrvni arapski konji isti su kao oni što su se jahali u staroj Arabiji. Tradicija je u tolikoj mjeri doprinijela očuvanju krvnih linija, da je još uvijek moguće naći potomke najranijih arapskih konja (Svijet konja, 2017.). Kao što je već navedeno, beduini su zadržali malo (ako ih uopće ima) pisanih zapisa, ali usmena predaja sačuvala je rodovnike konja te se prema tome smatra da su konji osnivači pasmine bili pastuh Hoshaba i kobilica Baz, koju je u Jemenu zarobio Bax, prapraunuk od Noe. Godine 786., povjesničar El Kelbi, napisao je prvu „povijest“ i rodovnik. Kasnije, u 19. stoljeću, emir Abd-el-Kader (1808.-1883.) podijelio je arapsku povijest u četiri razdoblja: od Adama do Jišmaela (izopćenog Abrahamova sina i pretka plemena Bedu); od Jišmaela do kralja Salomona (koji je, unatoč izraelskom zakonu koji je zabranjivao držanje konja na temelju idolopoklonstva, držao 1200 jahaćih konja i 40 000 zaprežnih konja u kraljevskim štalama);

od kralja Salomona do proroka Muhameda te od proroka pa nadalje (Hartley Edwards, 2001., Costantino, 2003.).

Mišljenje je da je prorok Muhamed uputio svoje sljedbenike da paze na arapske konje i da ih dobro tretiraju, naglasio je da posebnu brigu treba voditi o kobilama jer one osiguravaju nastavak vrste. Beduini su počeli pratiti krvne linije (pretke i potomke) svakog konja prije 4500 godina i prenosili ih kao usmenu predaju. Prema mišljenju beduina, kobile su bile najbolji i najhrabriji ratni konji.

Zbog teških klimatskih uvjeta beduina nužno je bilo dijeljenje hrane i vode sa svojim konjima (ukoliko nije bilo vode, beduini su im davali datulje i devino mlijeko (Equus Journeys, 2022.)), a ponekad i životnog prostora. Kobile su čak i živjele u šatorima svojih vlasnika ukoliko se radilo o bolesti ili ždrijebljenju, a njihova ždrijebad rasla su zajedno s djecom njihovih vlasnika. Pretpostavka je da je ova bliskost, tisućama godina prenošena genetskim materijalom, razlog zašto su arapski konji jako inteligentni te kompetentni za blisku vezu s čovjekom (Svijet konja, 2017.).

Slika 1. Arapski konj u pustinji (Avad i sur., 2021.)

2.1. Legende i priče o arapskim konjima i njihovom nastanku

Arapski konji su konji pustinjačkih beduina te o njima i njihovim počecima postoje brojne priče, legende i znanstveni stavovi. Svi oni se razlikuju u nečemu, ali svi se slažu u jednoj činjenici – arapski konj magično je biće poklonjeno narodu pustinje. Smatraju se posebnima još od davnih vremena. Nomadski beduini su toliko cijenili arapske konje te su ih često

uvodili pod obiteljski šator pružajući im utočište i zaštitu. Zanimljiva je činjenica da kad su Arapi išli u rat, tad su sa sobom vodili samo kobile jer one nisu njištale kada bi vidjele druge konje, za razliku od pastuha te na taj način nikad nisu odale njihov položaj.

Beduinska priča kaže kako je Alah stvorio arapskog konja od četiri vjetra: hrabrost od sjeverca, snagu od juga, brzinu od istočnjaka i pamet od zapadnjaka.

Prema beduinskoj legendi, Alah dž.š. stvorio je arapskog konja: „Onda je uzeo pregršt južnog vjetra i od njega svojim dahom stvorio konja pa rekao: načinio sam te da budeš kao ni jedno drugo biće na zemlji. Dobro je isprepletено u tvojoj grivi, a sva blaga leže između tvojih očiju. Nosit ćeš moje prijatelje na svojim leđima, koja će biti njihovo mjesto za molitve meni. Ti si onaj koji se traži i od koga se bježi. Ti ćeš letjeti bez krila i pobjeđivati bez mača.“ (Svijet konja, 2017.).

Čačić, 2005. i Gavran, 2016., navode još legendi u nastavku.

Iduća legenda o njihovom nastanku, u koju su vjerovali beduini, govori da je nastanak arapskih konja misterija. Bog je Jišmaelu dao poklon, načinjen od magle i prašine, kao nagradu za vjeru i predanost Bogu od strane njegovog oca Abrahama. Iz magle i prašine izašla je prva „asil“ ili čistokrvna arapska kobila poznata pod imenom Kuhaila, koja je bila ždrebna i donijela na svijet muškog potomka. Od njih je nastao cjelokupan čistokrvni arapski uzgoj;

Sljedeću legendu širio je prorok Muhamed govoreći kako prvi konji dolaze iz Jemena. Naz ibn Umayn živio je u 3299.godini prije Krista, potomak je Šema, Noinog sina. On je posjedovao kobilu koja je dala muško ždrijebe Fayad i žensko nazvano Qasameh, od kojih je nastala arapska pasmina konja. Muhamed je često isticao pastuha Os Koub kojeg spominje u publikacijama o arapskim konjima zbog njegove velike brzine;

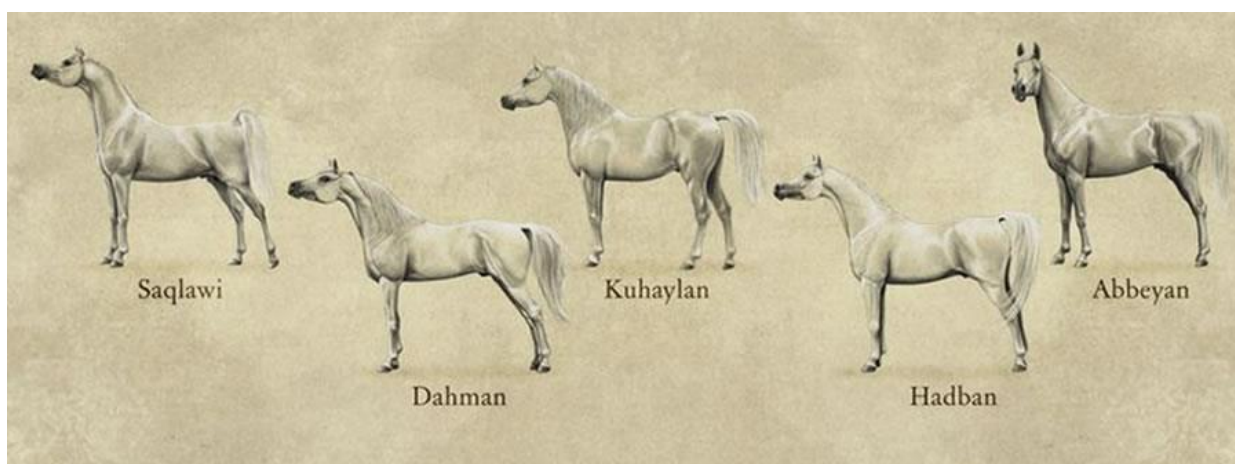
Sljedeće je vjerovanje beduina kako je arapska pasmina nastala od kobile Baz koju je 3000 godina prije Krista ulovio Noin prapraunuk. Kobila Baz pripuššana je pod pastuha Hoshaba, njihovi potomci smatraju se počecima nastanka arapske pasmine (Hartley Edwards, 2001., Costantino, 2003.).

Nadalje, jedna legenda govori kako su arapski konji potomci sedam grla koje je iz svog uzgoja izdvojio kralj Solomon između 12 000 jahaćih i 40 000 zaprežnih konja;

Grčka legenda tvrdi da je Posejdon trozupcem stvorio konja od morskih valova (Poljainfo, 2011., Gavran, 2016.).

Posljednja legenda govori kako je za nastanak arapske pasmine zaslužan prorok Muhamed isticanjem ljubavi i shvaćanja važnosti konja u životu ljudi i širenju Islama. Njegova ljubav prema konjima očitovala se u prvom izdavanju pravila o uzgoju i njezi konja.

Legenda govori da su Muhamed i njegovi sljedbenici bježeći iz Meke u Medinu sa sto kobila, logorovali skrivajući se pored srebrne rijeke. Tri dana i tri noći životinje su trpjele žeđ, kad ih je Muhamed pustio, sve jurnuše na rijeku. Odmah iza toga zatrubi poziv za borbu, a pet kobila se, ne okusivši vodu, istog trena probi natrag kroz lavinu konjskih tijela sjurenih na pojilo. Svijetlih očiju i veselo ržući, te kobile priđoše svom gospodaru. Zbog njihove vjernosti, jer su se vratile unatoč velikoj žeđi, ove kobile su postale njegove omiljene i nazvao ih je „Al Khamsa“, što znači „pet“. Prema legendi, ove kobile postale su začetnice pet najkvalitetnijih rodova arapskog konja: Kehilan, Seglawi, Abeyan, Hamdani i Hadban. Iako se ovo prvenstveno smatra legendom, još i danas neki uzgajivači tvrde da su moderni arapski konji zaista nastali od ovih kobila (Čaćić, 2005.; Gavran, 2016.; Svijet konja, 2017.). Zbog takvih legendi beduini toliko poštuju svoje kobile. Jedna priča govori o tome kako se mjeri sreća i bogatstvo jednog poštenog i religioznog Arapa: najsretniji čovjek je onaj sto jaše kobilu koja je ždrebna i u sebi nosi žensko ždrijebe, a pored nje lagano kaska žensko ždrijebe (Poljainfo, 2011.).

Slika 2. Al Khamsa (Gavran, 2016.; Svijet konja, 2017.)

Tablica 1. Opis izgleda i glavna obilježja linija (Gavran, 2016.; Sinoan Arabians, 2022.)

Linija	Obilježja	Glava	Vrat	Tijelo	Noge
Saqlawi	Gracioznost, ljepota, elegancija, velika izdržljivost, živahni i prirodno izložbeni konji, uspješni na trkaćim stazama	Duža i malo uža od Kuhaylan, izduljenija njuška, oči velike, tamne, malo više postavljene nego kod Kuhaylan. Pravilne, fine nosnice	Dulji od Kuhaylan, ali u skladu s dužim tijelom	Dobro oblikovano i vitko tijelo, uži u okviru, uža leđa i visoko držanje repa, lakši od Kuhaylan	Nemaju toliko snažne noge, težilo se da budu lakši u nogama
Dahman	Savršena kombinacija Kuhaylan i Saqlawi tipa- snaga i elegancija	Kratka, nježna, egzotična i konkavna glava, velike i izražajne oči, nosnice dobro proporcionalne, uši male i naglašene	Vrat skladan, u jedinstvu s tijelom	Kratka leđa, dobre sapi	Noge čiste i suho formirane
Kuhaylan	Glavni izvor svih plemena, mišićavih, kompaktnih i zaobljenih linija. Snažni, čvrsti i jako izgrađeni	Kratka, široka i ravna glava, velike, tamne i izražajne oči, male uši	Mali vrat, kraći nego kod ostalih linija	Skladno, duboko u grudima, široka leđa, kružne linije	Stražnje noge su mišićave
Hadban	Izvorno potječe od Kuhaylan, lijep i elegantan, poznat po velikoj izdržljivosti i brzini. Pastusi kod križanja poboljšavaju kvalitete kobile i brišu nedostatke	Glava široka, srednje dužine lubanje, usta i nosnice nisu okrugle, više su špicastije	Dobar s prosječnom dužinom	Velik greben, dobra visina, vrlo čvrsta građa	Dobar rad nogu
Abeyyan	Vrlo elegantan, rep poviše nošen	Duža glava, konveksno čelo, oči velike, tamne, duboke, pravilne nosnice i usta	Duži nego kod Saqlawi, dobro oblikovan	Duboka prsa, široka ramena, greben se mekano pruža prema natrag	Duge noge, zadnje noge su ravne
Muniqi	Težnja da bude veći i viši od ostalih linija s vitkom i izduženom linijom	Uža i veća od Kuhaylan	Duži i manje mišićav od Kuhaylan	Nagnute sapi, opušten rep, prsa manje duboka	Lijepe noge

Unatoč mnogobrojnim legendama i pričama o stvaranju arapskog konja, povjesničari smatraju da je nastao miješanjem raznih pasmina u Siriji i Turskoj. Neki tvrde da se današnje živuće dvije pasmine smatraju precima arapskih konja, a to su Akhal - Teke i kaspijski konj. Akhal - Teke ima neobičan temperament, mnogi uzgajivači nazivaju ga zlim, s druge strane, kaspijski konj ima izvrstan karakter te je dobar s ljudima. Stoga se prema navedenom smatra da je kaspijski pastuh križan s Akhal Teke kobilom. Drugi opet tvrde da nije sigurno tko je nastao od koga; ili arapski konji vode porijeklo od Akhal Teke konja ili obrnuto.

Ono što je sigurno jest da su arapske korištene kobile u 14. i 19. stoljeću radi poboljšanja Akhal Teke pasmine. Sukladno drugoj teoriji, sve punokrvne pasmine kao što su arapski konji, turkmenski konji, Akhal Teke te berberski konji, nastali su od jednog, orijentalnog predaka (Svijet konja, 2017.).

Jedan od najosebujnijih i najneobičnijih konja na svijetu, Akhal-Teke je također jedna od najstarijih pasmina i poznat je po svojoj izdržljivosti i hrabrosti. Akhal Teke je potomak Tarpana i pustinjskog konja: kosturi konja iskopani u gradu Anau, blizu Ashgabata, glavnog grada Republike Turkmenistan, u središnjoj Aziji, pokazuju da su „pustinjski konji“ - konji finih kostiju i kože bili uzgajani u ovoj regiji prije nekih 2500 godina. U kasnijem srednjem vijeku i renesansi, Akhal-Teke konji su se izvozili u Rusiju i druga europska središta gdje su bili intenzivno korišteni u ergelama. Pasmına je jedinstvena ne samo po svojoj starini, već i po metodama uzgoja konja koje se tradicionalno koriste u oazama srednjoazijskih pustinja: tijekom cijele godine Turkmeni su svoje konje držali privezane i pod pokrivačima i hranili ih laganom, ali vrlo hranjivom hranom. Mješavina hrane uključujući kuglice od ovčje masti, ječma, jaja i lucerne kao i quatleme, kolač od prženog tijesta. Akhal-Teke je postao dobro prilagođen vrućem okruženju i sposoban je prevaliti velike udaljenosti u najsurovijim uvjetima. Godine 1935. grupa Turkmenistanaca jašući na konjima Akhal-Teke i Jomud prešla je 4300 km (2580 milja) od Ashgabata do Moskve u 84 dana. Postao je to povijesni pothvat jer je uključivao trodnevno putovanje s vrlo malo vode, preko 225 milja sušne pustinje Karakum. Danas, glavni uzgojni centar ostaje ergela u Ashgabat. Akhal-Teke je vrlo osebujan, žilav konj: po zapadnim standardima nije savršen, ali to se prepoznaje u opisu pasmine. Tijelo je dugo i usko, grudni koš plitak i često nema „drugo bedro“ koje cijene zapadni jahači. Stražnje noge su često srpaste te govedeg stava, dok su prednje noge obično „preblizu“ postavljene jedna uz drugu. Griva i rep su rijetki i fine teksture. Posebna značajka pasmine je da se glava nosi iznad razine jahačevih ruku - položaj koji se naziva „iznad žvala“, što je na zapadu položaj za koji se smatra da smanjuje jahačevu kontrolu nad konjem. Unatoč tome, Akhal-Teke je visoko cijenjen konj koji je sposoban za veliku brzinu, zadivljujuće skakanje, s velikim kvalitetama izdržljivosti, kao i ljepote i gracioznosti u pokretu. Boje fine dlake mogu biti kestenjaste, crne i sive, ali najupečatljivija boja je dun boja, zlatno smeđa boja koja ima zlatni ili srebrni metalni sjaj - posebno kada konj stoji na suncu (Costantino, 2003.).

Slika 3. Akhal-Teke (Akhal Teke, 2022.)

Kaspijskog konja nazivaju ponijem, ali je to još uvijek minijaturni konj. Porijeklom je iz područja oko planina Alborz i Kaspijskog jezera u Iranu, jedna je od najstarijih pasmina konja na svijetu i predstavlja vezu između ranih oblika konja i konja vruće krvi iz kojih su moderni laki konji evoluirali. „Minijaturni“ konji izrazito arapskog izgleda pojavljuju se na mnogim primjercima umjetnosti iz starog Egipta i Mezopotamije, a oko 500. godine pr. Kr., slični konji prikazani su na pečatu perzijskog kralja Darija Velikog (522. - 486. pr. Kr.). Ovaj pečat prikazuje par ovih konja kako vuku kola iz kojih Darije ispaljuje strijele na lava koji napada - lava toliko golemog da konje čini patuljastim. Stari Grci također su zabilježili postojanje minijaturnih konja u dijelovima Medeje, područja južno od Kaspijskog jezera, dok su ostaci konja pronađeni u špiljama iz razdoblja mezolitika u Kermanšahu (područje na pola puta između Bagdada u Iraku i Teherana u Iranu). Čini se da su se prije otprilike 1000 godina plemena iz Kermanšaha preselila iz regije te zajedno sa svojim konjima, naselila na sjevernom rubu planine Alborz. Kaspijski se konj razlikuje od ostalih pasmina po nekoliko jedinstvenih fizičkih karakteristika: postoji značajna razlika u obliku lopatice, postoji dodatni kutnjak u gornjoj čeljusti i drukčija formacija parijetalnih kostiju glave koje daju „zasvođen“ izgled lubanje. Ova konji smatrali su se izumrlima, sve dok ih 1965. godine nije ponovno otkrila američka putnica Louise Firouz kako vuku kola u Amolu, u sjevernom Iranu. Naknadno je uspostavljen program selektivnog uzgoja kako bi se zaštitila budućnost

ove pasmine i sada postoje ergele u Iranu i kaspjska udruženja u Britaniji, SAD-u, Australiji i Novom Zelandu (Costantino, 2003.). Visina u grebenu je od 100 do 120 cm. Ima konkavan profil i zasvođeno čelo; velike, inteligentne oči; male, pokretne uši; tanak i graciozan vrat; nagnuta ramena; kratka, kompaktna leđa; dobro definirane grebene; visoko postavljeni rep; tanke noge jakih kostiju te jaka ovalna kopita. Kaspjski konj je izuzetno izdržljiv, sa snažnim kopitima koja rijetko treba potkivati osim ako se stalno radi na vrlo tvrdom ili kamenitom tlu. Njihova osnovna boja dlake je dorat, kesten i crna, a ostale boje uključuju sivu i tamnocrvenu. Bijele oznake mogu se pojaviti na glavi i nogama, ali obično se preferiraju minimalne bijele oznake ili nikakve bijele oznake. Spolna zrelost nastupa s oko osamnaest mjeseci (World animal, 2022.).

Slika 4. Kaspjski konj (Globe Trotting, 2022.)

3. IZGLED I KARAKTERISTIKE ARAPSKOG KONJA

Beduini su tisućama godina uzgajali arapske konje za ratove, za duge pohode i brze upade u neprijateljske kampove. Kao posljedica zahtjevnih uvjeta stvoren je konj s velikim plućnim kapacitetom i nevjerojatne izdržljivosti. Opstajali su samo najsnažniji konji te je to rezultiralo fizičkim osobinama pasmine. Stoga je najdragocjenije bogatstvo beduina postala arapska kobila, tisućama godina ljubomorno su čuvali čistokrvnost svoje pasmine - selekcijskim uzgojem. Razlog predanosti u očuvanju pasmine je najprije vjerski. Konja su smatrali božjim darom i da su stoga dužni da ga u ime boga očuvaju istim. Ako je konj imao što veći „Jibbah“ (istaknuto čelo) znači da nosio veći blagoslov; što je imao veći „Mitbah“ (vrat u obliku luka s većim grebenom) nosio je veću hrabrost, a visoko nasaden rep značio je veći ponos. Navedene osobine su bile jako cijenjene te selektivne za pasminu (Svijet konja, 2017.). Savršen izgled i mnoga vrsna svojstva koja je superiorno prenosio na potomstvo dobiveni su postupno, uzgojem koji je trajao tisućama godina te bio vođen s mnogo ljubavi i razumijevanja. Izvrsna tjelesna građa, čvrsta konstitucija, izdržljivost, temperament, ljepota i plemenitost karakterizirali su ga od samog početka (Ivanković, 2004.). Izgled Arapa je jedinstven: najizrazitije karakteristike su obris i glava. Obris je uvjetovan činjenicom da ima jedinstvenu strukturu kostura: ima 17 rebara, 5 lumbalnih kostiju i 16 repnih kralježaka, dok druge pasmine imaju raspored 18-6-18. Razlika u građi odgovorna je za oblik arapskih leđa i slabina te za lijepi, visoko nošeni rep. Glava je vrlo kratka i fina, s jasno vidljivim žilicama. Profil je tanjurast ili konkavan, dok je čelo konveksno i čini štitasto ispupčenje između očiju zvano jibbah, koje se proteže od ušiju do nosne kosti. Daljnja značajka razlikovanja je mitbah, točka gdje se glava spaja s vratom: što je veći luk ovdje, to je veći stupanj pokretljivosti glave u svim smjerovima. Uz to, pasmina ima nešto što je opisano kao „lebdeća akcija“ – izgleda kao da se konj kreće na nevidljivim oprugama. Izdržljivost mu je legendarna: mogu izdržati trčanje preko 160 km, iako mogu biti i preko 1,52 m, Arap je u prosjeku visok oko 1,50 m (Costantino, 2003.). Ivanković, 2004. i Equus Journeys, 2022., navode da je arapski konj visine 145 – 155 cm te da iako su mali, njihova čvrsta struktura kostiju omogućuje im da lako nose muškarce. Popularni su u daljinskom jahanju jer ih njihova snaga, izdržljivost, brzina i otpornost čine vrlo uspješnima. Mogu biti bilo koje boje (dorata, alata, siva, vrana) ali najčešće je bijela. Svi arapski konji imaju crnu kožu, bez obzira na boju dlake, koja ih štiti od intenzivnog pustinjskog sunca (Equus Journeys, 2022.).

Arapi kažu da su najizdržljiviji dorati, najbrži alati, s vatrenom krvi vraci, a blagoslovljeni bijelci (Poljoinfo, 2011.). Crni arapski konji su neuobičajeni, ali nisu tako rijetki kao što su nekad bili. Crna boja upija toplinu, a pustinjski konj s takvom dlakom ne bi bio učinkovit pa su marljivi uzgajivači tu boju izbacivali iz krvnih linija. Danas većina tih konja ne živi u pustinji, a uzgajivači pokušavaju zadovoljiti potražnju za crnim konjima (Holderness-Roddam, 2007.). Masa tijela je od 400 do 450 kg (Ivanković, 2004., Gavran, 2016.).

Slika 5. Arapski punokrvnjak (TPS, 2019.)

Ovi konji također su poznati po svojoj hrabrosti i odanosti te tvore blisku vezu sa svojim vlasnicima. Rečeno je da kada je glava plemena Al Balqa u Jordanu Sheik Majed Al Adwan umro, njegov odani konj umro od tuge samo tjedan dana nakon toga (Al Adwan, 2014.). Izuzetno inteligentni konji, nevjerojatne izdržljivosti. Poznati su i po vatrenoj čudi, te znaju biti veoma temperamentni (Poljoinfo, 2011.). Gavran (2016.) navodi da kobila nosi ždrijebe koji dan duže od ostalih konja (može i preko 340 dana). Dugovječni su, prosječna starost je 25 do 30 godina života. Pastusi se mogu koristiti u priplodu čak do 25.godine života.

4. TIPOVI ARAPSKOG KONJA

Danas u svijetu postoji više tipova pasmine arapskog konja, a smatra se da su najstariji i najljepši - perzijski i egipatski tip. Poljski arapski konji, uneseni u Poljsku oko 1570. godine nisu tako profinjeni kao bliskoistočni tip, dok su Shagya arapski konji, utemeljeni u Mađarskoj, veće i značajnije životinje (Holderness-Roddam, 2007.).

4.1. Egipatski arapski konj

Egipatski tip najčišći je od svih arapskih tipova, jer njegov čistokrvni status dolazi od neprekinute loze. Egipatski arapski konji mogu pratiti svoje krvne loze do stada u Egiptu u vlasništvu potkralja Muhameda Alija i njegovog unuka Abbas-paše I. Za razliku od drugih arapskih tipova koje su naizmjenično uzgajane kako bi se povećao genetski fond, egipatska linija ostaje čista. Ova jedinstveni tip arapskog konja može se 100 % pratiti do beduinskih plemena u Arabiji. Iako su se uzgajali stotinama godina, tek su se 1952. počeli pratiti rodovnici egipatske linije kako bi se službeno označilo njihovo nasljeđe. Danas uzgajivači još uvijek nastoje očuvati ovaj povijesni tip. Cijenjen je zbog svoje manje, profinjenije građe s vrlo uglađenim licem i visokim repom. Obično su sitnije građe od ostalih tipova arapskih konja i visine su od 144 do 154 cm, a mogu biti raznih boja. Pokazuju besprijeckornu ravnotežu inteligencije, hrabrosti, snage i druželjubivosti. Egipatski arapski konj čini samo oko 2 % pasmine. Ovu liniju traže ozbiljni uzgajivači zbog svoje čistoće i elegantne građe (Horsey Hooves, 2021., DHR, 2022.).

Slika 6. Egipatski arapski konj (DHR, 2022.)

4.2. Shagya arapski konj

Shagya je pasmina nastala u 19.stoljeću u mađarskoj vojnoj ergeli, namjernim križanjem arapskog punokrvnjaka s andaluzijskim, lipicanskim konjem i engleskim punokrvnjakom. 1836. Baron von Herbert kupio je u Siriji kobilu imena Shagya od tadašnjih beduina te je pasmina po njoj dobila ime i ujedno je začetnica pasmine. Vrsni arapski punokrvnjaci odabirani su u kasnijem uzgoju za oblikovanje pasmine, uz signifikantan priljev krvi engleskog punokrvnjaka, španjolskih i mađarskih konja. Dugotrajan sustavni selekcijski trud za posljedicu je imao stvaranje konja u tipu arapa s naglašenim jahaćim karakteristikama. Kao prepoznatljiv osobit uzgoj postoji od 1960.godine. Veličinom tijela nalazi se između arapskog i engleskog punokrvnjaka (visina u grebenu 153 do 165 cm). Karakteristike vrata i trupa su sličnije engleskom punokrvnjaku, dok je glava sličnija arapskom. Prevladavajuća boja tijela je siva, ali dopuštene su i druge boje. U današnje vrijeme nastoji se povećati okvir raznim selekcijskim metodama, uz očuvanje postojećih značajki arapskog punokrvnjaka. Pretežno se uzgaja u čistoj krvi, ali i služi kao meliorator. Adekvatan je dresuru, jahanje, zaprežna i preponska natjecanja, odličan u galopskim utrkama, kao i u enduranceu (Ivanković, 2004.).

Slika 7. Shagya (FEI, 2021.)

4.3. Poljski arapski konj

Poljska je stoljećima bila zemlja poznata po uzgoju konja, a istočnjački pastusi svih pasmina otmiani su Turcima tijekom dugog niza ratova. Oni su nedvojbeno djelovali na poljske konje i nakon što je uhvaćeno nekoliko čistokrvnih arapskih kobila, uzgojeni su čisti u Poljskoj. Od tada Poljska proizvodi neke od najboljih arapskih konja na svijetu, a pastusi su u velikoj potražnji diljem svijeta. Godine 1926. uvedena je Poljska arapska matična knjiga pod pokroviteljstvom Ministarstva poljoprivrede. Ranije su rodovnice vodile sve ergele. Mnogi poljski arapski konji imaju pedigre koji se može pratiti unazad deset generacija, a često i mnogo više, protežući se kroz razdoblja od 150-200 godina. Janow Podlaski, osnovana 1817., sada je glavna poljska ergela gdje se danas proizvode i čistokrvni Arapi i Anglo-Arapi (Costantino, 2003.). Imaju elegantno zaobljene vratove, mišićava tijela, visoko nasadene repove i mala kopita. Visoki su oko 144 do 152 cm i dolaze u različitim bojama dlake, uključujući smeđu, bijelu i sivu. Ovi konji su čvrsti, lijepi i super atletski građeni, vjerni Arapima. Koriste se u konjici, natjecanjima, farmama, a također i za rekreativno jahanje (DHR, 2022.).

Slika 8. Poljski arapski konj

(<https://i.ytimg.com/vi/znSF0tzWVb8/maxresdefault.jpg>)

4.4. Anglo-Arap

U Engleskoj, Anglo-Arap je križanac između pastuha engleskog punokrvnjaka, najvećeg trkaćeg konja na svijetu i arapske kobile ili obrnuto. Postoje samo dvije linije u rodovniku, a da bi konj bio upisan u britansku matičnu knjigu, mora imati najmanje 12.5 % arapske krvi.

Dok Anglo-Arap potječe iz Britanije, također se opsežno uzgajao u Francuskoj i to već više od 150 godina, gdje je za upis u matičnu knjigu potrebno minimalno 25 % arapske krvi. U idealnom slučaju, Anglo-Arap bi trebao imati kvalitete Arapa kao što su čvrstoća, izdržljivost i snaga, zajedno s veličinom i dijelom brzine engleskog punokrvnjaka, ali bez uzbudljivog ponašanja Arapa. U Britaniji je popularna praksa uzgoja križati arapskog pastuha s kobilom engleskog punokrvnjaka jer je vjerojatno da će potomci veličinom premašiti bilo kojeg od roditelja; smatra se da engleski punokrvnjak križan s arapskom kobilom daje manje potomke koji su manje vrijedni od bilo koje pasmine. Sustavni uzgoj Anglo-Arapa započeo je 1836. godine na temelju dva arapska pastuha, Massouda i Aslana, i tri kobile engleskog punokrvnjaka: Dair, Common Mare i Selim Mare. Rigorozan sustav selekcije temeljen na izdržljivosti, performansama i konformaciji dizajniran je u program uzgoja koji traje do danas, s kasnijim dodatkom trkaćeg programa ograničenog i dizajniranog za testiranje pasmine. Po izgledu, Anglo-Arap više naginje engleskom punokrvnjaku nego Arapu: glava je ravna (umjesto konkavnog profila), vrat je duži (što ukazuje na veće brzine), greben je istaknutiji, a ramena su kosih linija i moćnija. Slabine imaju tendenciju da budu duge i vodoravne, ali okvir je čvršći nego kod engleskog punokrvnjaka. Stopala su izuzetno zdrava i jaka te rijetko sklona bolestima. Iako anglo-arapski konji možda nemaju brzinu kao engleski punokrvnjaci, oni su vrlo okretni i atletski građeni konji (Costantino, 2003.).

Slika 9. Anglo-Arap

(<https://www.horsebreedspictures.com/wp-content/uploads/2017/03/Anglo-Arabians.jpg>)

5. RAŠIRENOST PASMINE U SVIJETU I UPORABA

Povijesne ličnosti poput Džingis-kana, Napoleona, Aleksandra Velikog te Georgea Washingtona također su jahali arapske konje (Svijet konja, 2017.). Širenje islama također je osiguralo širenje arapskih konja po većem dijelu Starog svijeta: u Europu su ga donijeli Mauri koji su napali Španjolsku u 7. stoljeću i odmah je postao poželjan zbog svojih kvaliteta izdržljivosti, hrabrosti, nježnosti i velike ljepote. Konj cara Napoleona, Marengo, kojeg je jahao u bitci kod Waterlooa, bio je sivi arapski konj (Costantino, 2003.). Bio je to sjajan konj, velikom vladaru postao je odan prijatelj i saveznik u svim bitkama. S malom visinom od samo 145 cm, Marengo je bio neobično hrabar, nije se bojao grmljavine oružja, izvršio je bilo kakvu naredbu svoga gospodara. Tijekom godina provedenih u bitkama, pastuh je dobio osam rana, ali to ga nije učinilo slabijim niti ulijevalo strah od bitaka. Kad je rana zacijelila, još uvijek se želio boriti. Austerlitz, Jen i Auerstädt, Wagram, Waterloo - u svim tim bitkama slavni konj je uspio sudjelovati sa svojim slavnim jahačem. Tijekom teškog povlačenja Francuza u ratu s Rusijom, Marengo je ponovno vjerno služio Napoleonu (Punto Marinero, 2019.). Arapsku pasminu konja danas nalazimo širom svijeta. Nalazimo ih u mnogim zemljama Europe u kojima postoje stare ergele za njihov uzgoj (posebno Poljska). Ostale poznate ergele nalaze se u Njemačkoj (Marbach), Mađarskoj (Babolna) i u Engleskoj (Crabbet Park). Svjetski poznata uzgajivačnica su El Zahra u Egiptu te Janow Podlaski u Poljskoj (Ivanković, 2004.; Gavran, 2016.). Uzgoj je usmjeren u više tipova: jahaći tip (za endurance), zaprežni konj (rjeđe) i trkaći tip (za galopske utrke). Danas se ponekad koristi kao oplemenjivač različitih pasmina u svijetu (Ivanković, 2004.; Žiga i sur., 2008.; Gavran, 2016.). U formiranju gotovo svih toplokrvnih pasmina konja sudjelovao je arapski konj. Kod hladnokrvnjaka također možemo naći njegovu krv. U nekim uzgojima koristio se kao oplemenjivač uzgoja, kao npr. kod bosansko-brdskog konja (Gavran, 2016.). Kao što je već navedeno, karakteriziraju ga izdržljivost, skromnost u hranidbi i ljepota, stoga je nezamislivo pojmiti natjecanja u daljinskom jahanju bez arapskog konja ili konja koji sadrži arapsku krv. U svijetu (Egipat, Irak, Iran, Italija, Kuvajt, Poljska itd.) aktualne su galopske utrke arapskih konja koje privlače veliku pažnju, ponegdje i veću nego utrke engleskih punokrvnih konja (Kuvajt). Poznati su po gracioznosti i eleganciji pokreta u galopu. Pretežno se koriste za utrke (osobito na duge staze), dresuru, preponsko jahanje, rekreacijsko jahanje i poboljšavanje drugih pasmina (Ivanković, 2004., Gavran, 2016.).

6. BROJNO STANJE ARAPSKE PASMINE U HRVATSKOJ

Tablica 2. Broj registriranih konja prema kategoriji (HAPIH, 2022).

Kategorija	Pasma			
	Araber	Arapski konj	Arapski punokrvnjak	Shagya-Arap
Rasplodni pastusi	4	45	32	1
Pastusi	11	87	26	4
Kastrati	13	54	11	1
Rasplodne kobile	23	108	56	8
Kobile	23	87	32	9
Muška omad -dvogodišnja	1	11	7	0
Muška omad - jednogodišnja	2	6	7	0
Ženska omad – dvogodišnja	0	8	12	0
Ženska omad –jednogodišnja	1	10	6	2
Muška ždrebac	3	5	5	0
Ženska ždrebac	2	7	7	0
Ukupno	83	428	201	25

U tablici 2. prikazan je broj registriranih konja prema pasmini i kategoriji. Najbrojnija pasmina je arapski konj, dok je najmanje zastupljena Shagya-Arap.

Tablica 3. Broj vlasnika konja prema pasmini i županiji (HAPIH, 2022.)

Županija	Araber	Arapski konj	Arapski punokrvnjak	Shagya-Arap
Bjelovarsko-bilogorska	8	26	5	3
Brodsko-posavska	0	3	1	0
Dubrovačko-neretvanska	1	1	0	0
Grad Zagreb	2	20	6	0
Istarska	6	21	8	4
Karlovačka	2	4	1	0
Koprivničko-križevačka	3	5	2	1
Krapinsko-zagorska	3	4	2	0
Ličko-senjska	1	5	4	0
Međimurska	0	3	0	0
Osječko-baranjska	5	13	9	0
Požeško-slavonska	1	2	8	1
Primorsko-goranska	1	20	8	0
Sisačko-moslavačka	6	67	14	2
Splitsko-dalmatinska	2	7	2	0
Šibensko-kninska	1	6	3	0
Varaždinska	0	2	1	0
Virovitičko-podravska	8	14	7	1
Vukovarsko-srijemska	2	1	1	0
Zadarska	0	1	0	0
Zagrebačka	7	20	6	4
Ukupno	59	245	88	16

Tablica 3. prikazuje broj vlasnika konja prema pasmini i županiji. Obzirom da je arapski konj najbrojniji, također je i najviše vlasnika (245), posebno u Sisačko-moslavačkoj županiji (67). Ukoliko pogledamo ostale pasmine, vidljivo je iz tablice da je jedino arapski konj pasmina koja je zastupljena u svim županijama.

Tablica 4. Broj posjednika konja prema pasmini i županiji (HAPIH, 2022.)

Županija	Araber	Arapski konj	Arapski punokrvnjak	Shagya-Arap
Bjelovarsko-bilogorska	8	27	5	3
Brodsko-posavska	0	3	1	0
Dubrovačko-neretvanska	1	1	0	0
Grad Zagreb	2	16	4	0
Istarska	6	21	8	4
Karlovačka	2	5	1	0
Koprivničko-križevačka	3	4	2	1
Krapinsko-zagorska	3	4	2	0
Ličko-senjska	1	5	4	0
Međimurska	0	3	0	0
Osječko-baranjska	5	13	10	0
Požeško-slavonska	1	2	9	0
Primorsko-goranska	1	20	8	0
Sisačko-moslavačka	6	65	13	2
Splitsko-dalmatinska	2	5	2	0
Šibensko-kninska	2	7	3	0
Varaždinska	0	2	1	0
Virovitičko-podravska	6	11	9	1
Vukovarsko-srijemska	2	1	1	0
Zadarska	0	1	0	0
Zagrebačka	6	17	6	4
Ukupno	57	233	89	15

Tablica 4. prikazuje broj posjednika konja prema pasmini i županiji. Situacija je ista kao u tablici 3., najviše je posjednika arapskog konja i to u Sisačko-moslavačkoj županiji.

7. ZAKLJUČAK

Arapska pasmina konja s Arapskog poluotoka rasprostranila se po cijelom svijetu. Već stoljećima je poznata po svojim velikim rezervama snage i sposobnosti podnošenja teških uvjeta. Arapski konji su konji pustinjaških beduina te o njima i njihovim počecima postoje brojne priče i legende. Zbog svog lijepog i plemenitog izgleda i mnogih privlačnih karakteristika, ova pasmina očuvana je i danas. Poznati su po svojoj snazi, brzini i izdržljivosti, idealni su za galopske utrke i daljinsko jahanje (endurance). Izuzev raznih natjecanja i utrka, služe i kao oplemenjivači raznih pasmina u svijetu. Sa svojim karakterističnim oblikom glave i visokim držanjem repa, to je jedna od najlakše prepoznatljivih pasmina u svijetu i jedina istinski čistokrvna pasmina.

8. LITERATURA

1. Akhal Teke (2022.): Akhal Tekes – the golden horse (<https://www.akhalteke.com.au/>)
2. Ayad, A., Almarzook, S., Besseboua, O., Aissanou, S., Piórkowska, K., Musiał, A.D., Stefaniuk-Szmukier, M., Ropka-Molik, K. (2021.): Investigation of Cerebellar Abiotrophy (CA), Lavender Foal Syndrome (LFS), and Severe Combined Immunodeficiency (SCID) Variants in a Cohort of Three MENA Region Horse Breeds. *Genes*, 12, 1893. <https://doi.org/10.3390/genes12121893>.
3. Costantino, M. (2003.): *The Handbook of Horse Breeds*. D&S Books Ltd, Devon, Engleska.
4. Čaćić, M. (2005.): *Arapski konji – djeca vjetra*. Aura, Sisak.
5. Deep Hollow Ranch (DHR) (2022.): 6 Different Types Of Arabian Horses. (<https://www.deephollowranch.com/different-types-of-arabian-horses/>)
6. Equus Journeys (2022.): The Arabian horse. (<https://www.equus-journeys.com/info/the-arabian-horse-20.html>)
7. Federation Equestre Internationale (FEI) (2021.): Breed Profile: The Shagya-Arabian. (<https://www.fei.org/stories/lifestyle/my-equestrian-life/breed-profile-shagya-arabian>)
8. Gavran, M. (2016.): *Povijest uzgoja arapske pasmine konja na području Republike Hrvatske*. Završni rad. Poljoprivredni fakultet u Osijeku, Osijek.
9. Globe Trotting (2022.): Horse breed – Caspian. (<https://www.globetrotting.com.au/horse-breed-caspian/>)
10. Grković, M. (1932.): *Naš arapski konj*. Zadružna štamparija. Zagreb.
11. Hartley Edwards, E. (2001.): *The new Encyclopedia of the Horse*. Gardners Books, Eastbourne.
12. Holderness-Roddam, J. (2007.): *The life of Horses*. Bounty Books, London.
13. Horsey Hooves (2021.): 6 Types of Purebred Arabian Horses. (<https://horseyhooves.com/types-of-arabian-horses/>)
14. Hrvatska agencija za poljoprivredu i hranu (HAPIH) (2022.): *Kopitari – godišnje izvješće za 2021. godinu*. HAPIH, Osijek. ([file:///C:/Users/38599/Downloads/Kopitari-Godisnje-izvjes%CC%8Cc%CC%81e-2021-2%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/38599/Downloads/Kopitari-Godisnje-izvjes%CC%8Cc%CC%81e-2021-2%20(1).pdf))

15. Ivanković, A. (2004.): Konjogojstvo. Hrvatsko agronomsko društvo, Zagreb.
16. Ogrizek, A., F. Hrasnica (1952.): Specijalno stočarstvo. I. dio. Uzgoj konja. Poljoprivredni nakladni zavod, Zagreb.
17. Poljoinfo (2011.): Arapski konji.
(<https://poljoinfo.com/threads/arapski-konji.2950/>)
18. Punto Marinero (2019.): Arapski konj. Konji arapske pasmine: cijene, opis.
(<https://hr.puntomariner.com/arab-horse-horses-of-the/>)
19. Rawan Al Adwan (2014.): The Indomitable Daughter of the Wind. Meer.
(<https://www.meer.com/en/11421-the-indomitable-daughter-of-the-wind>)
20. Sinoan Arabians (2022.): Strains.
(<https://www.sinoanarabians.com/en-strains.html>)
21. Svijet konja (2017.): Ima nešto u arapskom konju. (<https://svijetkonja.ba/ima-nesto-u-arapskom-konju/>)
22. The Pyramid Society (2019.): BELLAGIO RCA.
(<https://www.pyramidsociety.org/horse/horse-profiles/bellagio-rca>)
23. World animal (2022.): Kaspijski Konj. (<https://hr.world-animal.com/6333951-caspian-horse>)
24. Žiga, E., Telalbašić, R., Rahmanović, A. (2008.): Borički arapski konj-zbornik radova, TKD Šahinpašić/BTC Šahinpašić, Sarajevo/Zagreb.